

Save the Children

ÇDO DITË MËSON PËRMES LOJËS

Save the Children

Çdo ditë mësoj
PËRMES LOJËS

PUBLIKUAR NGA:
SAVE THE CHILDREN

HARTUAR NGA:
BIETA BAIAI

ILUSTRIMET:
DARDAN LUTA

PRINTIMI:
PI COMMUNICATION

PRISHTINË
2019

ISBN 978-9951-534-55-0

PËRMBAJTJA

PËRSE FËMIJËRIA E HERSHME ËSHTË FAZË KRITIKE
NË ZHVILLIMIN E TRURIT? 06

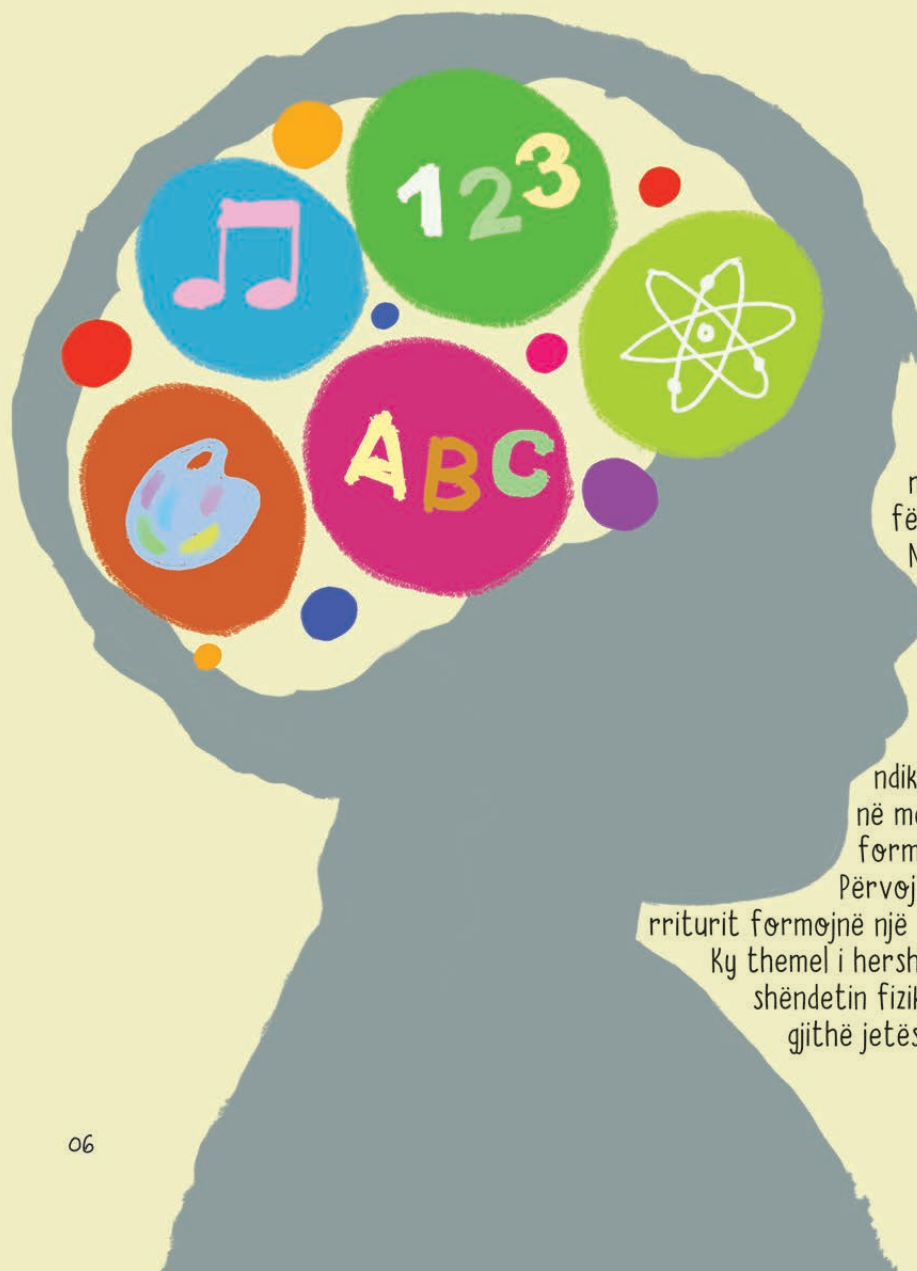
SI MUND TË NDIHMONI NË ZHVILLIMIN DHE TË
MËSUARIT E FËMIJËS? 07

A E DINI SE NDËRVEPRIMI MË I RËNDËSISHËM
QË MUND TA KENI MË FËMIJËN TUAJ ËSHTË
PËRMES LOJËS? 08

QFARË ËSHTË GJËJA MË E RËNDËSISHME
QË PRINDËRIT MUND TË BËJNË PËR TË
MBËSHTETUR ZHVILLIMIN E TRURIT? 09

CILAT JANË DISA NGA LOJËRAT QË PRINDËRIT
MUND TË LUAINË ME FËMIJËT E TYRE PËR TË
NDIHMUAR ZHVILLIMIN DHE TË MËSUARIT E FËMIJËVE? . 10

PËRSE FËMIJËRIA E HERSHME ËSHTË FAZË KRITIKE NË ZHVILLIMIN E TRURIT?

Fëmijëria e hershme njihet si periudha e cila vendosë themelin e zhvillimit njerëzor dhe bazat e të mësuarit përgjatë gjithë jetës. Truri i fëmijës ndërtohet, nuk është i lindur. Nga aspekti biologjik, truri është i përgatitur për tu ndërtuar në bazë të përvojave.

Përvojat që kanë fëmijët në fëmijërinë e hershme dhe marrëdhëniet me të rriturit ndikojnë (prindër/kujdestarë/edukatorë) në mënyrë të drejtpërdrejtë në formësimin e trurit të tyre.

Përvojat dhe ndërveprimet pozitive me të rriturit formojnë një strukturë të fortë të trurit.

Ky themel i hershëm ndikon në të mësuarit, sjelljen dhe shëndetin fizik e mendor që do të pasoj përgjatë gjithë jetës.

SI MUND TË NDIHMONI NË ZHVILLIMIN DHE TË MËSUARIT E FËMIJËS?

Bisedoni, lexoni, këndonë dhe luani së bashku çdo ditë!

Të rriturit të cilët përfshihen dhe ndërveprojnë shpesh me fëmijët e vegjël (që nga lindja) – flasin me ta, luajnë me ta, eksplorojnë botën përreth së bashku – në një mjedis mbështetës, ku nuk ka dhunë dhe abuzim, promovojnë stimulimin e hershëm dhe të mësuarit.

Mjedisi shoqëror në shtëpi, me mundësi të shumta për lojë dhe mësim, ka ndikim të jashtëzakonshëm pozitiv në zhvillimin e fëmijës.

A E DINI SE NDËRVEPRIMI MË I RËNDËSISHËM QË MUND TA KENI ME FËMIJËN TUAJ ËSHTË PËRMES LOJËS?

Për fëmijët e vegjël, pjesa më e rëndësishme e të mësuarit ndodhë brenda kontekstit të lojës. Loja është eksplorim, loja nënkupton përvoja të reja. Loja është mënyrë për të kuptuar se si funksionojnë gjërat dhe për të mësuar për botën.

Loja mund të ndodhë derisa jeni duke e ushqyer fëmijën, derisa jeni duke e veshur atë, duke e pastruar. Të gjitha këto janë mundësi për ndërveprime pozitive ndërmjet të rriturve dhe fëmijëve dhe mundësi për të mësuar.

CFARË ËSHTË GJËJA MË E RËNDËSISHME QË PRINDËRIT MUND TË BËJNË PËR TË MBËSHTETUR ZHVILLIMIN E TRURIT?

Prindërit duhet të ofrojnë një mjedis të sigurt, dhe shumë mundësi për lojë dhe mësim.

Është dëshmuar se sa më shumë aktivitete të lojës dhe të mësuarit që ndodhin në mjedisin e shtëpisë – të tilla si leximi i librave, tregimi i tregimeve, të kënduarit, loja, mësimi i shkronjave dhe numrave dhe aktivitete tjera – aq më i avancuar është zhvillimi dhe të mësuarit e fëmijës.

CILAT JANË DISA NGA LOJËRAT QË PRINDËRIT MUND TË LUAJNË ME FËMIJËT E TYRE PËR TË NDIHMUAR ZHVILLIMIN DHE TË MËSUARIT E FËMIJËVE?

MOSHA **0** DERI NË **3** VJEÇ

Gjatë periudhës së foshnjërisë, gjithçka ka të bëjë me ndërveprimet; vizuale, me tinguj, duke shikuar beben në sy, duke u përgjigjur me ndjeshmëri ndaj nevojave dhe ndjenjave të bebes.

Pyesni veten: çfarë i pëlqen të bëjë bebes time? Përsëritni atë që i pëlqen të bëjë. Çdo ndërveprim pozitiv i juaji është duke i ndihmuar zhvillimit të trurit të bebes. Llojet më të mira të lojërave krijojnë një ndjenjë të sigurisë emocionale e cila mundëson rritjen dhe zhvillimin.

Fsheh-gjejë – vendosë duart ose një rröbe mbi kokë. Pyet ku është bebi? Largo duart. Oh ja ku është.

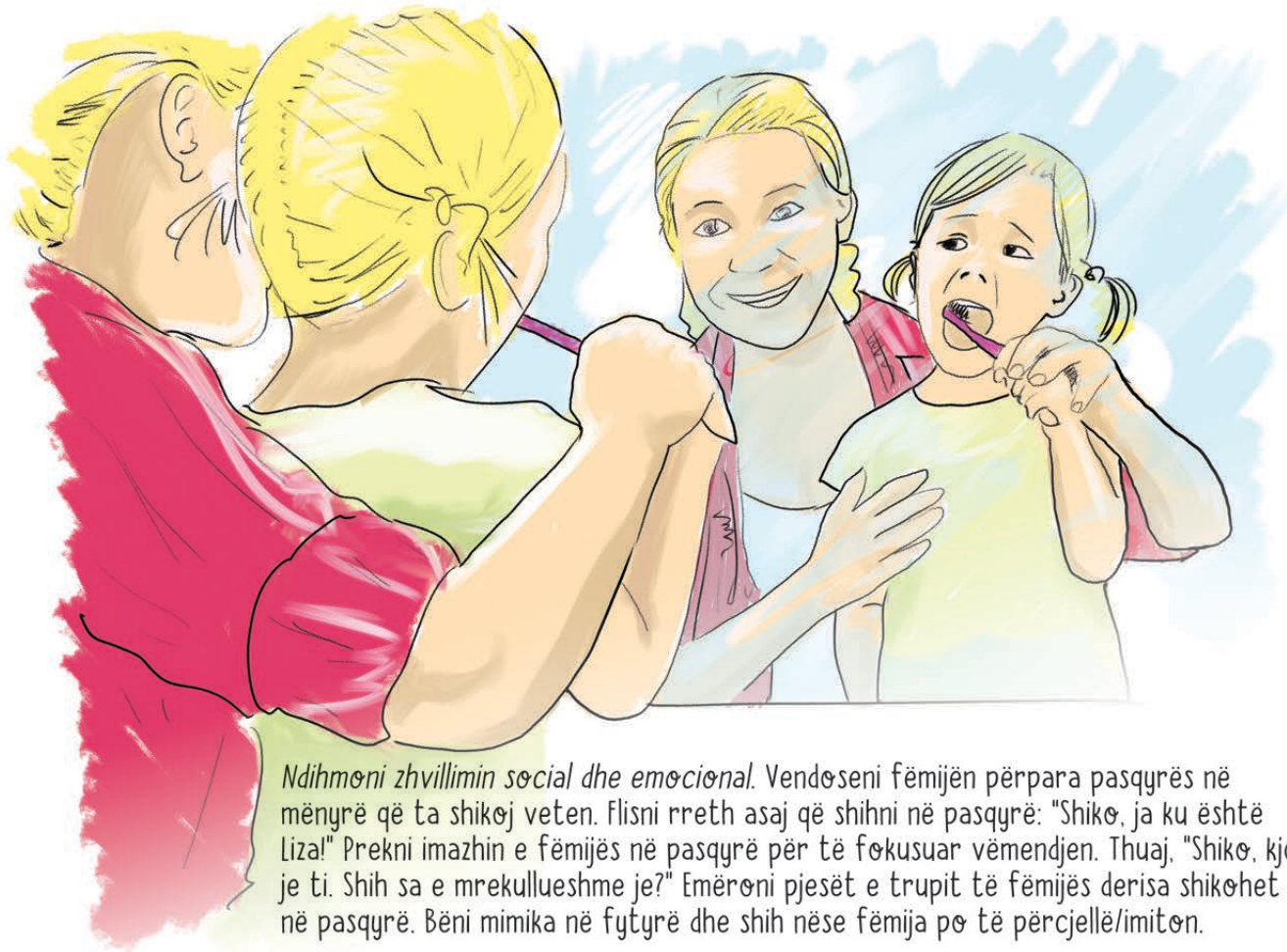
Lojërat fsheh-gjejë ushtrojnë kujtesën e fëmijëve, sfidojnë fëmijën të mbajnë mend kush është fshehur. Ato po ashtu ushtrojnë vetë-kontrollin pasi që në disa versione fëmija duhet të pres derisa i rrituri të zbuloj fytyrën.

Udhëzime për lojë:

Fsheh një lodër nën një leckë dhe nxit fëmijën për ta kërkuar. Pasi fëmija ta gjejë lodrën, fshihni atë sërish, tregoni se e keni lëvizur atë dhe inkurajoni fëmijën ta gjejë.

Fëmijët më të rritur mund të kënaqen duke u fshehur vetë dhe duke ju dëgjuar juve se si po i kërkonin ata duke i thirrur në emër.

Ndihmoni zhvillimin e gjuhës dhe komunikimit. Përshtuani objektet dhe aktivitetet që bëni. Për shembull: "Po të mbathë çorapen", "po ti pastroj dhëmbët", "shiko atë top të madh", "që është shumë i butë".

Ndihmoni zhvillimin social dhe emocional. Vendoseni fëmijën përpara pasqyrës në mënyrë që ta shikoj veten. Flisni rreth asaj që shihni në pasqyrë: "Shiko, ja ku është Liza!" Prekni imazhin e fëmijës në pasqyrë për të fokusuar vëmendjen. Thuaj, "Shiko, kjo je ti. Shih sa e mrekullueshme je?" Emëroni pjesët e trupit të fëmijës derisa shikohet në pasqyrë. Bëni mimika në fytyrë dhe shih nëse fëmija po të përcjellë/imiton.

Periodha 2 deri në 3 vjeç është koha kur fëmijët janë duke zhvilluar aftësi të rëndësishme fizike, prandaj atyre u pëlqejnë shumë sfidat fizike.

Çfarë mund të bëni:

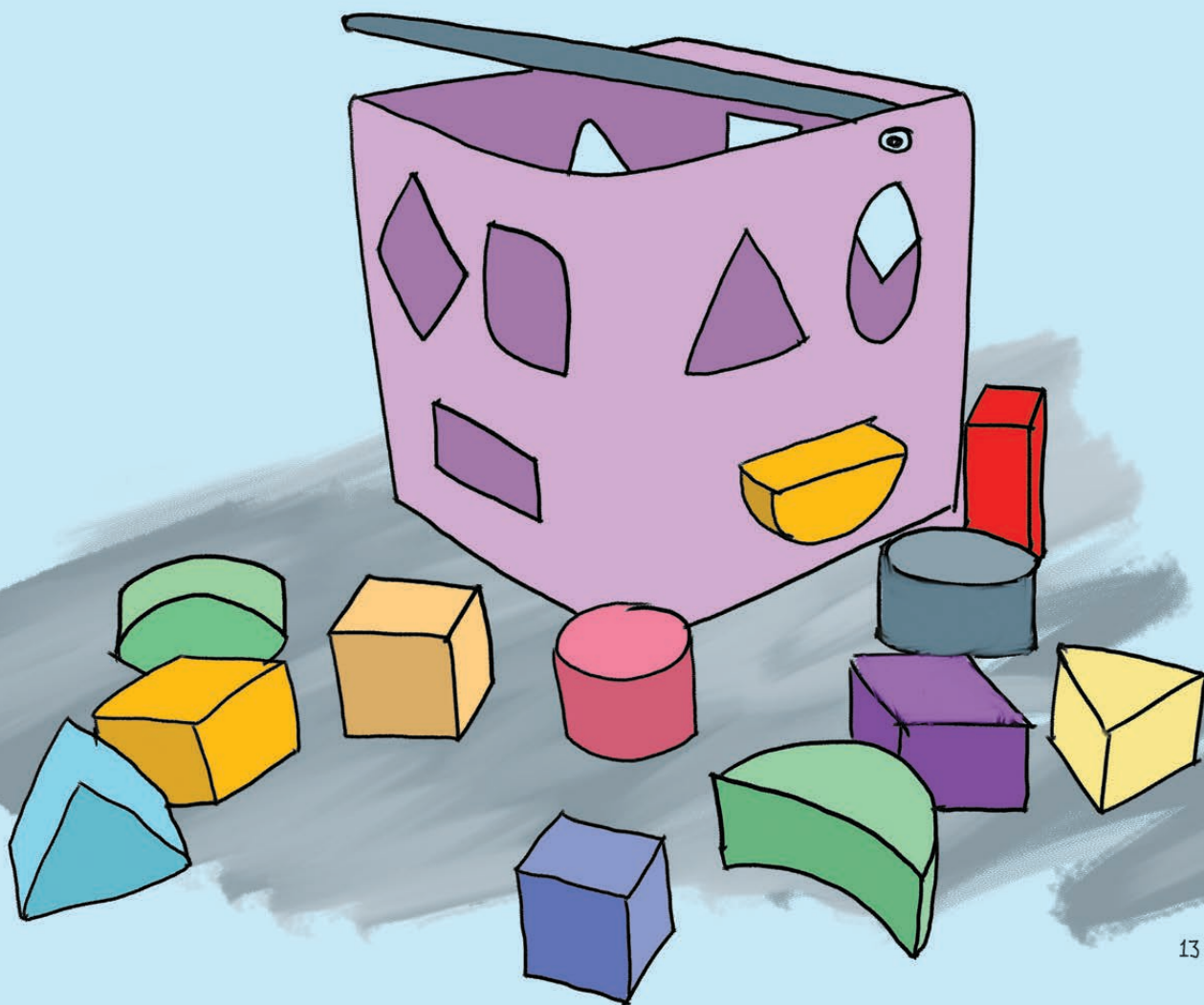
Ofroni shumë materiale dhe mundësi për të provuar aftësi të reja, të tilla si hedhja dhe kapja e topave, ecja nëpër një vijë të drejtë për të ushtruar balancën, vrapimi poshtë e lartë, kërcimi etj. Vendosni rregulla të thjeshta që duhen ndjekur – për shembull, të presin radhën, të vrapojnë nga një pikë e caktuar (vija e strazit) dhe të kthehen prapa.

Fëmijët në këtë moshë janë në gjendje të luajnë lojëra të thjeshta klasifikimi, të cilat kanë për qëllim të ndihmojnë fëmijët të kuptojnë rregullin që organizon aktivitetin (klasifikimi sipas formës, ngjyrës, madhësisë, etj.).

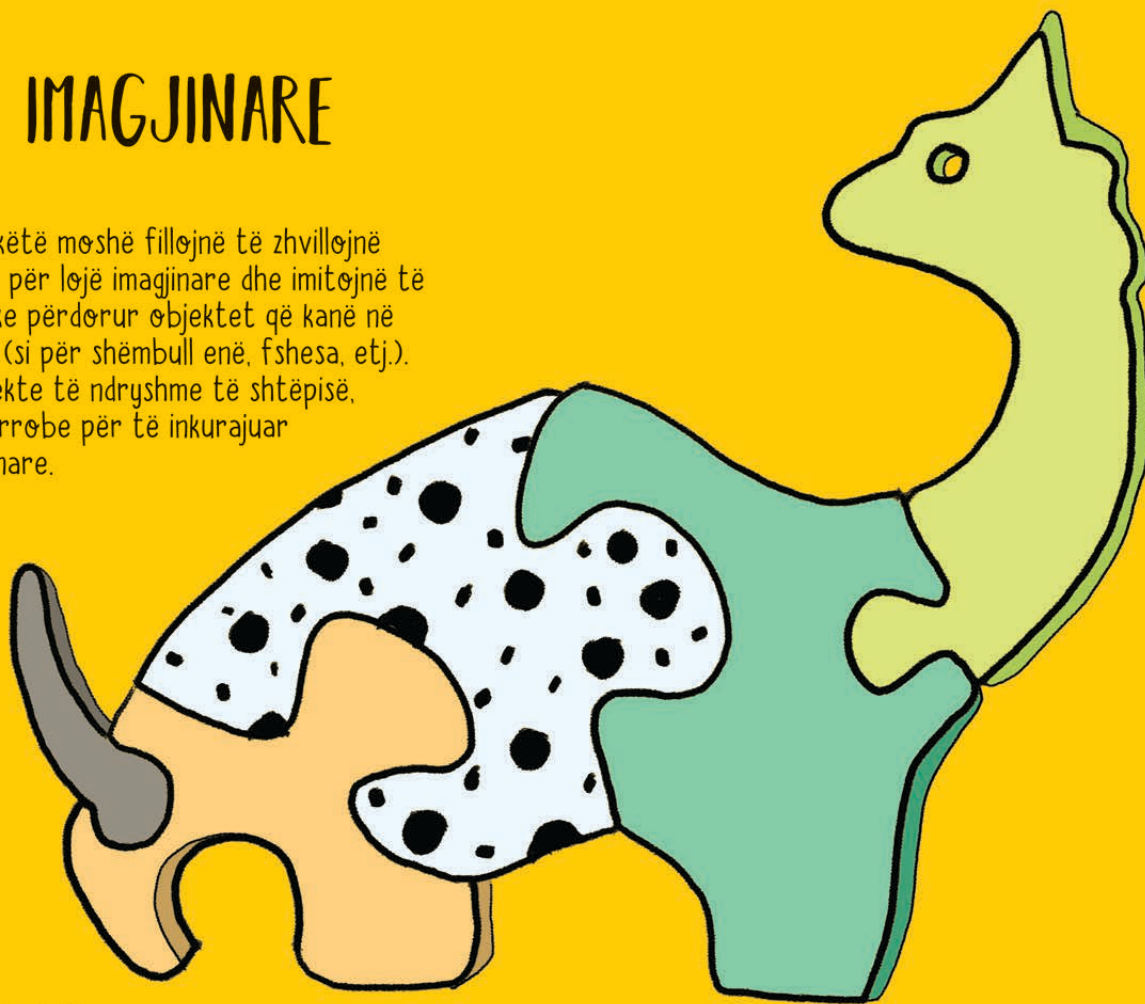
Udhëzime për lojë:

Angazhoni fëmijën në lojë të tilla të klasifikimit të objekteve të ndryshme sipas madhësisë, ngjyrës, formës, etj. Vendosni dy enë me madhësi të ndryshme dhe disa objekte (për shembull kapak) dhe udhëzoni fëmijën të vendosë kapakët e mëdhenj në enën e madhe dhe të vegjëlit në enën e vogël. Vështirësoni lojën duke udhëzuar fëmijën që objektet e vogëla të vendosë në enën e madhe dhe ato të mëdhatë në enën e vogël. Fëmijët priren të ndjekin rregullin e parë, prandaj ky ndryshim është sfidues, dhe ndikon në zhvillimin e vëmendjes dhe kujtesës. Përsëritni lojën e klasifikimit sipas ngjyrës, formës, materialit, etj. duke përdorur objekte të ndryshme.

LOJA IMAGJINARE

Fëmijët në këtë moshë fillojnë të zhvillojnë kapacitetin për lojë imagjinare dhe imitojnë të rriturit duke përdorur objektet që kanë në dispozicion (si për shëmbull enë, fshesa, etj.). Ofroni objekte të ndryshme të shtëpisë, enë, lodra, rrobe për të inkurajuar lojën imagjinare.

Udhëzime për lojë:

Luani së bashku me fëmijën dhe lejoni atë të drejtojë lojën. Jepi mundësi të ju tregojë çfarë roli të luani ju dhe si t'i bëni gjerat. Duke e udhëzuar sjelljen tuaj, fëmijët zhvillojnë shkathtësitë e vetë-rregullimit. Ndihmoni zhvillimin e gjuhës dhe komunikimit. Mbushni një enë ose shishe transparente me objekte dhe lodra të ndryshme që keni në dispozicioni. Ftojëni fëmijën në lojë. Filloni duke thënë: unë po shoh diçka të cilin e përdorim për... (përkthyeri objektin/lodrën). Kur fëmija e qëllon emrin e objektit/lodrës, hiqeni kapakun dhe jepni fëmijës të mbajë lodrën e qëlluar. Disa nga përshkrimet që mund të përdorni janë p.sh: "unë po shoh një lodër me lara të bardha dhe të zeza. Është kafshë". Fëmija inkurajohet të qëlloj çfarë është (qeni).

MOSHA 3 DERI NË 6 VJEÇ

si?

çka?

pse?

Në këtë periudhë fëmijët janë shumë kureshtarë. Ata kërkojnë informata për gjërat e reja duke bërë shumë pyetje; si quhet, për çka shërben, si funksionon, pse lëviz ashtu... Përgjigjja në pyetjet e fëmijëve dhe respektimi i kuriqzitetit të tyre, i nxitë ata të mësojnë edhe më shumë dhe të ndjejnë kënaqësinë e të mësuarit. Kjo ndjenjë do t'i shoqëroj edhe kur të shkqjnë në shkollë.

Çfarë mund të bëni për të nxitur kuriqzitetin e fëmijës:

Ofroni libra, lodra ose materiale të tjera që nxisin imaqinatën dhe zgjerqjnë lojëën e fëmijës. Përdorni pyetje të hapura dhe komente për të përqendruar vëmendjen dhe zgjeruar lojëën. Ju mund të thoni gjëra të tilla si: "Pyes veten se ku po shkqn treni yt?" Ose "Po shoh që po gatuan diçka. Çfarë do t'i hedhësh gjellës?"

Ndihmoni zhvillimin e vetëbesimit dhe shkathtësive për jetën: fëmijët në këtë moshë kanë dëshirë të ndihmohen të rriturit. Përfshini fëmijën në përgatitjen apo shërbimin e ushqimit. Kjo është një mënyrë e shkëlqyeshme për të inkurajuar kreativitetin, për të rritur vetëbesimin e fëmijës në aftësitë e veta, dhe për të mësuar shkathtësi të vlefshme për jetën. Lejoni fëmijën të ju ndihmojë në punët që janë të sigurta për moshën dhe nivelin e aftësisë së tyre.

Ndihmoni zhvillimin social dhe emocional: Bëni një listë të pesë gjërave që ju bëjnë të ndiheni të lumtur, të tilla si: *akullorja, buzëqeshja, ditët me diell, babi, gjumi i mirë*. Pastaj pyesni fëmijën të thotë pesë gjëra që e bëjnë atë të lumtur. Vazhdoni të luani duke zgjedhur ndjenja të ndryshme (trishtimin, zemërimin, frikën) dhe emërtimin e gjërave që ju bëjnë të ndiheni në këtë mënyrë.

Përmes kësaj loje fëmija mëson të marrë në konsideratë pëlqimet dhe emocionet e njerëzve të tjerë, dhe të mendoj se si veprimet e tij/saj ndikojnë në ndjenjat e të tjerëve.

1. akullorja,

2. buzëqeshja,

3. ditët me diell,

4. babi,

5. gjumi i mirë.

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

Ndihmoni fëmijën në zhvillimin e aftësisë së zgjedhjes së problemeve: Mblidhni disa objekte të përditshme, të tilla si një shportë mbeturinash, një kuti të këpucëve dhe një laps. Pyesni fëmijën të mendojë për sa më shumë opsione se si mund të përdorë atë objekt. (Për një shportë mbeturinash, ai mund të ketë ide të tilla si "të ulëm në të", "të fshihem në të", "të përdori si një kovë" dhe "të gëdas si një daulle".) Vazhdoni lojën me objekte të ndryshme. Përmes kësaj loje fëmijët mësojnë se është kënaqësi t'i mendosh gjërat vetë.

Ndihmoni zhvillimin e kreativitetit dhe lojës imagjinare:
Ofroni fëmijës disa kuti të mëdha kartoni, sa mund të
ulet një fëmijë brenda. Vendosni një shumëllojshmëri
të materialeve të artit – ngjyra, markera, letra me
ngjyra, ngjitës, gërshërë – dhe udhëzoni fëmijën të
ndërtojë një tren me kutitë e kartonit.

Pasi që të zbukurojë pjesën e jashtme të kutive me
rrëza, dritare dhe çfarëdo tjetër që mund të mendojë,
ndihmoni të rregullojë kutitë njëra pas tjetrës, dhe le
të fillojë udhëtimi imagjinar – quf-quf treni.

Ndihmoni në zhvillimin e koncepteve të hershme matematikore:
Merrni fëmijën për një shëtitje për të mbledhur gjethe nga lloje të ndryshme të pemëve dhe me ngjyra të ndryshme. Nxitini atë të shqyrtoj gjethet për të gjetur karakteristika interesante. Flisni për dallimet dhe ngjashmëritë. "Cilat gjethe të tjera janë si kjo?" "A janë të gjitha gjethet nga një lloj peme në të njëjtën madhësi?" "A e kanë ngjyrën e njëjtë?" Kërkojuni fëmijëve të rendisin gjethet me karakteristika të ngjashme: madhësia, ngjyra, forma dhe kështu me radhë. Numëroni gjethet që keni mbledhur, dhe gjethet në secilën kategori. Inkurajoni fëmijën për të ri-renditur në disa mënyra të ndryshme, bazuar në një shumëllojshmëri të tipareve.

Katalogimi në botim – (CIP)
Biblioteka Kombëtare e Kosovës "Pjetër Bogdani"

793-053.2

Çdo ditë mësoj përmes lojës / hartuar nga Bleta Balaj ;
ilustrimet Dardan Luta. – Prishtinë : Save the Children, 2019.
– 14 f. : ilustr. ; 21 cm.

1. Balaj, Bleta 2. Luta, Dardan

ISBN 978-9951-534-55-0

ISBN 978-9951-534-55-0

BISEDONI, LEXONI, KËNDONI DHE
LUANI SË BASHKU ÇDO DITË!

**Save the
Children**

SAVE THE CHILDREN

Rr. Gazmend Zajmi, nr. 01
10000 Prishtine, Kosovë

Telefoni: +383 (0) 38 23 26 91
Fax: +383 (0) 38 23 26 93

Email: scik@savethechildren.org
<https://www.facebook.com/savethechildreninkosova>

ISBN 978-9951-534-55-0

9 789951 534550